

Łódź, 13 maja 2024 r.

Dr hab. Jerzy Bednarek
Instytut Pamięci Narodowej
– Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Oddział w Łodzi

**Recenzja dorobku naukowo-dydaktycznego
dr. Hadriana Ciechanowskiego w postępowaniu habilitacyjnym
w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia**

I. Podstawowe dane o Kandydacie

Doktor Hadrian Ciechanowski należy do grona młodych (rocznik 1990) i równocześnie wyjątkowo ambitnych badaczy związanych z toruńskim ośrodkiem naukowym, których zainteresowania koncentrują się wokół szeroko rozumianej dziedziny archiwalnej oraz historii regionalnej. Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie historii uzyskał na Wydziale Nauk Historycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika sześć lat temu na podstawie rozprawy doktorskiej pt. „Kancelaria władz wojewódzkich w latach 1975–1990 na przykładzie Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu oraz Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu”, którą napisał pod kierunkiem prof. Waldemara Chorażyczewskiego. W latach 2013–2019 pracował w Archiwum Państwowym w Toruniu na stanowisku młodszego archiwisty i następnie archiwisty, co – jak sam podkreśla – silnie wpłynęło na jego późniejsze zainteresowania naukowe. Od pięciu lat jest związany zawodowo z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu, gdzie do września 2022 r. był zatrudniony na stanowisku adiunkta naukowego w Katedrze Archiwistyki i Zarządzania Dokumentacją w Instytucie Historii i Archiwistyki, a obecnie na stanowisku adiunkta naukowo-dydaktycznego w Katedrze Metodologii, Dydaktyki i Historii Kultury. Jest także członkiem interdyscyplinarnego Zespołu Badań Egodokumentalnych, który utworzono w ubiegłym roku w Instytucie Historii i Archiwistyki.

II. Osiągnięcie, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r., poz. 1668 ze zm.)

Podstawą wniosku habilitacyjnego dr. Ciechanowskiego jest autorska monografia naukowa pt. *The System of Public Registers in the Kingdom of Prussia and its Impact on the Development of Public Registers in Poland in the 20th and 21st Centuries*. Rozprawa – opublikowana w 2023 r. w języku angielskim – jest wynikiem realizacji grantu Narodowego Centrum Nauki o numerze 2019/32/C/HS3/00121, przyznanego Habilitantowi w konkursie Sonatina 3 przeznaczonym dla wsparcia karier młodych badaczy, posiadających od niedawna stopień naukowy doktora. Książka przed publikacją została zrecenzowana, dotyczy ciekawego zagadnienia badawczego, które przedstawiono w sposób oryginalny, z wykorzystaniem rozbudowanego i różnorodnego aparatu naukowego. Spełnia tym samym podstawowe założenia definicji monografii naukowej określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej.

W pracy zastosowano przemyślany i przejrzysty układ problemowy. Pomimo stosunkowo niedużej objętości (wstęp, rozdziały i zakończenie liczą niewiele ponad 200 stron druku) składają się na nią trzy części, 10 rozdziałów i aż 23 podrozdziały. We wprowadzającym w problematykę publikacji rozdziale pierwszym znalazły się zagadnienia ogólne dotyczące rejestrów publicznych. Część pierwsza pracy, licząca trzy rozdziały, została poświęcona zagadnieniu rejestrów administracyjnych. W części drugiej, podzielonej na cztery rozdziały, Habilitant omówił kwestie związane z rejestrami sądowymi, a w ostatniej części trzeciej – liczącej dwa rozdziały – zajął się wpływem modelu pruskiego na rozwój rejestrów publicznych w Polsce na przestrzeni XX i XXI w. Publikacja zawiera także wyodrębniony wstęp oraz zakończenie, bibliografię (w podziale na archiwalia, akty prawne i opracowania), spisy tabel, ilustracji i schematów oraz streszczenie w języku polskim. Praca – przygotowana do druku przez Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika – pod względem edytorskim wygląda schludnie, ma ciekawą i starannie zaprojektowaną szatę graficzną. Dzięki zastosowaniu przez wydawcę żywej paginy można łatwo dotrzeć do każdego fragmentu książki wyodrębnionego w spisie treści.

Publikację otwiera wstęp, liczący zaledwie cztery strony druku. Habilitant klarownie, choć skrótowo, wyjaśnił w nim przedmiot i cel podjętej pracy, zaznaczając, że

jest nim z jednej strony przedstawienie pruskich rejestrów publicznych jako systemu, a z drugiej wskazanie, w jaki sposób wpłynęły one na rozwój rejestrów publicznych w Polsce oraz ich obecny kształt. Jest to problem badawczy nie tylko nowatorski i interesujący pod względem poznawczym, ale też wyjątkowo ambitny pod względem naukowym, o szerokim zakresie przedmiotowym (dzieje, budowa i funkcjonowanie podstawowych pruskich, a także polskich rejestrów publicznych), jak i o interdyscyplinarnym charakterze. Jego podjęcie wymagało oprócz specjalistycznej wiedzy historycznej i archiwistycznej także dobrej orientacji w dziedzinie prawa i administracji. W dodatku dr Ciechanowski zaznaczył, że podstawą jego badań była popularna w naukach społecznych metoda analizy systemowej, postulowana do stosowania w dziedzinie archiwalnej m.in. przez prof. Bohdana Ryszewskiego, choć nie objaśnił szerzej, w jakim zakresie postanowił ją wykorzystać i jak dostosował do prowadzonych badań nad rejestrami publicznymi. Na marginesie należy nadmienić, iż prof. Ryszewski stworzył model wykorzystania metody analizy systemowej do badań przede wszystkim archiwalnych systemów informacyjnych, rozumianych jako kompleks elementów (obiektów) i relacji (procesów) zachodzących w archiwum, które w obserwowanym zakresie uczestniczą w procesie informacyjnym. We wstępie brakło też miejsca na charakterystykę wykorzystanych archiwaliów, a Habilitant mógłby przecież pochwalić się przeprowadzeniem pracochłonnej kwerendy obejmującej osiem polskich archiwów państwowych (Bydgoszcz, Gdańsk, Koszalin, Olsztyn, Poznań, Szczecin, Toruń, Wrocław) oraz zasób centralnego archiwum państwowego Brandenburgii, z siedzibą w Poczdamie (*Brandenburgisches Landeshauptarchiv*). W tej części publikacji można było także zamieścić przynajmniej ogólny przegląd najnowszej literatury dotyczącej podjętego przedmiotu badań, jej wartości i sposobu wykorzystania, zwłaszcza, że bibliografia zamieszczona na końcu wydawnictwa zawiera wykaz prawie 150 różnorodnych opracowań naukowych powstałych od końca XIX wieku aż do czasów współczesnych.

Pierwszy rozdział (*Public registers*) ma charakter wstępny i dobrze wprowadza w podjętą problematykę. Habilitant zaprezentował w nim podstawowe zagadnienia dotyczące specyfiki rejestrów publicznych, ich przeznaczenia, funkcji, rodzajów i zasadniczej typologii. Następnie przypomniał w krótkim szkicu historycznym dzieje najstarszych rejestrów publicznych, sięgając wstecz aż do czasów babilońskich, a kończąc na drugiej połowie XIX wieku. Rozdział został oparty na selektywnie dobranej literaturze prawnohistorycznej. W tym przypadku nieocenioną pomocą okazały się ustalenia prof. Tomasza Staweckiego – teoretyka i filozofa prawa, który w 2005 r. opublikował monografię

poświęconą funkcjom rejestrów publicznych. Doktor Ciechanowski często powołuje się w tej części pracy na wspomnianą wyżej publikację, przyjmując dla ogólnego opisu typów, rodzajów i funkcji rejestrów publicznych przede wszystkim perspektywę prawniczą i administratywistyczną. Dlatego też, wybierając typologię rejestrów publicznych, która byłaby najbardziej przydatna dla opisu podjętego zagadnienia, uznał iż powinien to być podział na rejestry w zależności od rodzajów instytucji, które odpowiadały za ich prowadzenie. Wyróżnił w tym wypadku dwa szerokie typy rejestrów – sądowe, pozostające w gestii wymiaru sprawiedliwości i administracyjne – prowadzone przez inne organy państwa. Jest to rzecz jasna podział akceptowalny i równocześnie dość oczywisty, pozwalający na sprawną, ale i nieco szampową realizację podjętego tematu. Szkoda, iż na uboczu zainteresowania Habilitanta pozostała równie ciekawa typologia i opis rejestrów charakterystyczny dla nauk o zarządzaniu, a zwłaszcza kwestii dotyczącej działalności informacyjnej państwa. Zagadnienia te dokładnie omówił – specjalizujący się w ekonomice informacji – prof. Józef Oleński w klasycznej już dzisiaj monografii wydanej niespełna dwie dekady temu pt. *Infrastruktura informacyjna państwa w globalnej polityce*. W takim ujęciu, koncentrującym się na systemach informacyjnych, ich zasobach i standardach, podstawowe znaczenie ma podział na trzy pierwotne, powszechne i obowiązkowe dla funkcjonowania państwa rodzaje rejestrów publicznych: rejestry osób fizycznych, rejestry jednostek organizacyjnych i rejestry jednostek terytorialnych. Z kolei, analizując podstawowe funkcje rejestrów publicznych, dr Ciechanowski na podstawie publikacji prof. Staweckiego wymienia następujące: ewidencyjną, informacyjną, ostrzegawczą, ochronną, kontrolną, prawotwórczą, selekcyjną i fiskalną. Gdyby natomiast zdefiniować funkcje rejestrów publicznych jako systemów informacyjnych państwa, to według prof. Oleńskiego należałoby wymienić: 1) funkcję stanowiącą, 2) funkcję identyfikacyjną, 3) funkcję klasyfikacyjną, 4) funkcję integracyjną, 5) funkcję normalizacyjną, 6) funkcję weryfikacyjną, 7) funkcję kontrolną i 8) funkcję informacyjną. Co istotne, funkcje te będą też inaczej interpretowane w zależności od tego, czy analizie poddajemy rejestry podmiotowe, czy też przedmiotowe.

Kolejne trzy rozdziały (*Martial status registers, Land and Building Tax Cadastre, Registers kept by the Patent Office*) stanowią pierwszą część monografii poświęconą w całości rejestrom administracyjnym. Habilitant poddał analizie rejestry prowadzone w Królestwie Pruskim przez urzędy stanu cywilnego (rejestry urodzeń, ślubów i zgonów), urzędy katastralne (kataster podatku gruntowego i budynkowego) oraz Urząd Patentowy w Berlinie (rejestry wzorów użytkowych, patentów i znaków towarowych). W odniesieniu

do rejestrów prowadzonych przez urzędy stanu cywilnego i urzędy katastralne szczegółową analizę ich funkcjonowania w Królestwie Pruskim poprzedził objaśnieniami o charakterze ogólnym. Przypomniał definicje dotyczące przedmiotowych rejestrów, ich funkcje, przeznaczenie i charakterystyczne cechy. Ciekawe są uwagi dr. Ciechanowskiego dotyczące rozumienia pojęcia stan cywilny, prezentowane w różnych kontekstach historycznych i prawnych. Nie do końca jednak precyzyjne jest jego stwierdzenie, iż nie ma jednej definicji stanu cywilnego. Warto pamiętać, iż w polskim stanie prawnym – do którego Habilitant często wszak nawiązuje – definicja taka obowiązuje już od dekady. Wprowadziła ją Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2014 r., poz. 1741), gdzie w artykule drugim zapisano, iż „stanem cywilnym jest sytuacja prawna osoby wyrażona przez cechy indywidualizujące osobę, kształtowana przez zdarzenia naturalne, czynności prawne lub orzeczenia sądów, lub decyzje organów, stwierdzona w akcie stanu cywilnego”. Szczególnie interesująco prezentuje się w tej części pracy opis rejestracji stanu cywilnego w Królestwie Pruskim oparty na szczegółowej analizie niemieckich aktów prawnych z przełomu XIX i XX wieku oraz dobrze dobranej literaturze przedmiotu. Pożyteczna informacyjnie jest tabela, w której Habilitant porównawczo zestawiał zawartość pruskich rejestrów urodzeń, rejestrów małżeństw i rejestrów zgonów.

W następnym rozdziale tej części w sposób syntetyczny został omówiony kataster podatku gruntowego i budynkowego, jego definicja, typologia, a także specyficzne źródła danych przestrzennych oraz cechy, jakimi powinny się one charakteryzować w systemie katastralnym (dokładność, precyzja, powtarzalność, rozdzielczość, zmienność, aktualność, wiarygodność, dostępność, kompletność, odpowiedniość, koszt oraz wartość). Po prezentacji zagadnień ogólnych dr. Ciechanowski przedstawił rozwój, budowę oraz funkcjonowanie katastru pruskiego od początku XVIII wieku, łącznie z organizacją urzędów i biur katastralnych. Kwestie te opisał w sposób przejrzysty i przystępny, choć nie należą one do łatwych badawczo i wymagają dodatkowo specjalistycznej wiedzy, nie tylko na temat różnorodnych i rozciągniętych w czasie zmian legislacyjnych, ale również z zakresu geodezji i kartografii. Słusznie także podkreślił łączność pruskich rejestrów katastralnych z księgami gruntowymi, które wzajemnie uzupełniały się w analizowanym przez niego procesie informacyjnym.

Nieco inaczej natomiast zostały opisane rejestry prowadzone przez Urząd Patentowy w Berlinie. Habilitant zrezygnował w tym wypadku z ogólnej charakterystyki, przechodząc od razu do opisu ich organizacji i sposobu prowadzenia w Królestwie Pruskim.

Scharakteryzował rozbudowaną strukturę i mocno sformalizowane funkcjonowanie niemieckiego rejestru wzorów użytkowych, rejestru patentów i rejestru znaków towarowych. Żałować jednak należy, że w dalszej części pracy nie odniósł się do polskich doświadczeń związanych z utworzeniem, organizacją i funkcjonowaniem Urzędu Patentowego w Warszawie, który powołano do życia 28 grudnia 1918 r. Nawet krótkie streszczenie ciekawej dyskusji, jaka toczyła się już w odrodzonej Rzeczypospolitej w związku z pracami legislacyjnymi nad prawem patentowym, prawem o ochronie wzorów użytkowych, czy też prawem o znaku towarowym, pozwoliłaby uzupełnić badane zagadnienie o interesującą w tym względzie perspektywę polską. Istotnym problemem były tu choćby rozterki nowych polskich władz dotyczące wyboru do stosowania w zakresie ochrony wynalazków, wzorów i znaków towarowych albo rozbudowanego modelu niemieckiego, albo francuskiego (romańskiego), którego charakterystyczną cechą było wyraźnie mniejsze zburokratyzowanie.

W drugiej części publikacji podzielonej na cztery rozdziały dr Ciechanowski zanalizował i opisał rejestry prowadzone przez sądy, skupiając się na organizacji i funkcjonowaniu ksiąg gruntowych (wieczystych), a następnie rejestru handlowego, rejestru spółdzielni, rejestru stowarzyszeń, rejestru spółdzielni wodnych, rejestrów statków morskich i rzecznych, rejestru wzorów, rejestru małżeńskich praw majątkowych i na końcu rejestru giełdowego. Nie może dziwić fakt, iż najwięcej uwagi poświęcił najstarszym i podstawowym dla funkcjonowania państwa dwóm rejestrom: nieruchomości (księgi gruntowe) oraz handlowemu. W starannym opisie scharakteryzował ich podstawowe cechy i funkcje, omówił ich genezę i najważniejsze etapy rozwoju w Królestwie Pruskim. Dokładnie przedstawił ich strukturę, którą zilustrował odnalezionymi w archiwach niemieckich przykładami wpisów w księgach gruntowych i formularzach do rejestru handlowego.

O ile w omówionych do tej pory rozdziałach publikacji Habilitanta dominowała deskrypcja, oparta – co należy podkreślić – na solidnym materiale źródłowym, o tyle w rozdziale dziewiątym (*Links between public registers in the Kingdom of Prussia*), który rozpoczyna trzecią część pracy, mamy do czynienia z ciekawą i w pełni analityczną interpretacją rejestrów publicznych w Królestwie Pruskim jako systemu informacyjnego. Podstawowymi elementami (obiektami) takiego systemu, według dr. Ciechanowskiego, były poszczególne rejestry publiczne, które łączyły określone powiązania (sprzężenia). Definiując wzajemne relacje pomiędzy analizowanymi rejestrami słusznie zwraca uwagę na trzy podstawowe zagadnienia: 1) obieg informacji pomiędzy poszczególnymi rejestrami, 2)

realizację podobnych celów, 3) wspólną podstawę prawną. Gdyby jednak spojrzeć nieco szerzej na analizowaną przez dr. Ciechanowskiego kwestię można byłoby dostrzec także inny, bardziej złożony model systemu informacyjnego. Jego obiektami byłyby poszczególne organy i urzędy państwowe odpowiedzialne za prowadzenie rejestrów publicznych, mające swoich użytkowników i dysponujące własnymi środkami technicznymi, gromadzonymi zasobami informacyjnymi oraz strukturą organizacyjną. W takim modelu, który należałoby nazwać systemem informacyjnym organów państwa, poszczególne rejestry publiczne pełniłyby rolę mniej lub bardziej autonomicznych podsystemów informacyjnych.

Ostatni rozdział publikacji (*Impact of Prussian registers on the development of public registers in Poland*) został poświęcony zasadniczej dla podjętego problemu badawczego problematyce wpływu pruskich rejestrów publicznych na rozwój rejestrów publicznych w Polsce od początku XX wieku, aż do czasów współczesnych. Habilitant swoje ustalenia zaprezentował na podstawie analizy czterech wybranych rejestrów, koncentrując się na rejestrze stanu cywilnego, księgach gruntowych, katastrze oraz rejestrze handlowym, które uznał w tym przypadku za najbardziej reprezentatywne. Gros jego rozważań skupia się wokół kwestii kodyfikacji i unifikacji prawa w Polsce międzywojennej, a następnie w Polsce powojennej – państwie realnego socjalizmu, które starało się kontrolować w szczególności sposób zarówno każdą ewidencję obywateli, jak i wszelkiego rodzaju własność. Są to zagadnienia już dokładnie spenetrowane przez badaczy, mające obfitą literaturę prawnohistoryczną. Doktor Ciechanowski umiejętnie wydobyl z niej te wyniki badań, dzięki którym mógł scharakteryzować polskie doświadczenia w organizacji i funkcjonowaniu wspomnianych czterech rejestrów publicznych na przestrzeni XX i początku XXI wieku. Jego wywód, choć skomprimowany, jest logiczny, a wynikające z niego wnioski w wystarczającym stopniu wskazują na sposób i zakres wpływu prawa niemieckiego na organizację i rozwój rejestracji publicznych w Polsce.

Lektura tej końcowej części pracy zmusza także do refleksji bardziej ogólnej. Chodzi mianowicie o zwrócenie uwagi na nieco głębszy kontekst zagadnienia, które Habilitant zarysował w ostatnim rozdziale swojej publikacji. Specjaliści z dziedziny nauk prawnych nazywają je „transferem myśli prawnej” i odnoszą do obszernego i badanego już od lat ogólnego problemu wpływu prawa niemieckiego na system prawa polskiego, zarówno w ujęciach historycznych, jak i tych charakterystycznych dla poszczególnych dyscyplin prawnych. Dlatego kwestia wzajemnych relacji pomiędzy pruskimi i polskimi rejestrami publicznymi jest tylko jednym z wielu przykładów recepcji prawa niemieckiego w Polsce,

repcji obejmującej nie tylko inspirowanie się konkretnymi rozwiązaniami legislacyjnymi dotyczącymi prawa prywatnego i publicznego, ale polegającej także na bezpośrednim przejmowaniu różnych norm prawnych, terminologii, czy też rozwiązań praktycznych w sferze sądownictwa i generalnie administracji państwa. Ciekawie ujęto te problemy choćby w publikacji pokonferencyjnej pt. *Związki prawa polskiego z prawem niemieckim* (red. Agnieszka Liszewska i Krzysztof Skotnicki) wydanej w 2006 r. przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

III. Aktywność naukowa Kandydata

Z przedłożonych przez dr. Ciechanowskiego danych parametrycznych wynika, iż łączna wartość punktacji jego dorobku naukowego z lat 2012-2023 wyniosła 1047 punktów. W tym czasie opublikował: dwie monografie autorskie (rozprawa doktorska i publikacja habilitacyjna), 15 artykułów w czasopismach punktowanych (w tym 12 po uzyskaniu stopnia doktora), 27 rozdziałów w wydawnictwa zbiorowych (w tym 12 po uzyskaniu stopnia doktora łącznie z dwoma przedrukami tekstów już opublikowanych), trzy recenzje (przed uzyskaniem stopnia doktora) oraz zredagował jedną publikację zbiorową (przed uzyskaniem stopnia doktora). Pod względem ilościowym dorobek ten prezentuje się bardzo dobrze. Należy także zaznaczyć, iż Habilitant zadbał w ostatnich latach o umiędzynarodowienie swoich niektórych ustaleń, publikując trzy artykuły anglojęzyczne w periodykach zagranicznych, trzy artykuły anglojęzyczne w periodykach wydawanych w Polsce oraz jeden rozdział anglojęzyczny w publikacji zbiorowej wydanej na Białorusi. Pewnym niedostatkiem jest natomiast brak w jego dorobku edycji materiałów źródłowych i skromna aktywność w organizacji prac redakcyjnych przy publikacji wydawnictw zbiorowych.

Wypada docenić dużą aktywność konferencyjną Habilitanta. Jako referent do końca 2023 r. wziął udział w 44 konferencjach i sympozjach naukowych, z czego osiem miało charakter międzynarodowy.

Zainteresowania naukowe dr. Ciechanowskiego koncentrują się wokół kilku zagadnień badawczych z zakresu archiwistyki oraz historii najnowszej, zwłaszcza w perspektywie regionalnej, dotyczącej dziejów Torunia.

W pierwszej kolejności należałoby wymienić zagadnienie organizacji urzędów wojewódzkich i rejonowych w Toruniu oraz ich spuścizny aktowej w okresie PRL i pierwszych latach III Rzeczypospolitej. Na ten temat dr Ciechanowski przygotował w sumie

pięć artykułów naukowych oraz rozprawę doktorską, która została wydana drukiem w 2020 r. przez Wydawnictwo Naukowe UMK pt. *Kancelaria władz wojewódzkich w latach 1975–1990 na przykładzie Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu oraz Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu*. Jest to publikacja przemyślana, wzorowo skonstruowana i świetnie udokumentowana, w której Habilitant w pełni zdyskontował swoją wiedzę i doświadczenie nabyte podczas kilkuletniej pracy w Archiwum Państwowym w Toruniu.

Kolejne zagadnienie to problemy polskich i niemieckich rejestrów publicznych – ich dziejów, organizacji, struktury, funkcjonowania i wzajemnych związków. Oprócz omówionej powyżej pracy habilitacyjnej, stanowiącej ważne podsumowanie wieloletnich badań Habilitanta, zdołał on opublikować na ten temat także 11 oryginalnych artykułów i rozdziałów w pracach zbiorowych. Tekstem, który w tym zbiorze zasługuje na wyróżnienie ze względu na staranność opracowania, wykorzystane archiwalia oraz dociekliwość badawczą jest artykuł pt. *Kancelaria urzędów hipotecznych na terenie byłego zaboru pruskiego w pierwszych latach funkcjonowania sądownictwa polskiego na przykładzie sądów powiatowych okręgu toruńskiego*, opublikowany w końcu 2023 r. w periodyku „Klio”. Habilitant zaprezentował w nim organizację kancelarii sądów powiatowych w związku z prowadzeniem przez nie ksiąg gruntowych, a podstawą jego badań były archiwalia z zasobu Archiwum Państwowego w Toruniu odnalezione w zespołach Archiwum Ksiąg Wieczystych Sądu w Brodnicy, Archiwum Ksiąg Wieczystych Sądu w Wąbrzeźnie, Ksiąg i akt gruntowych sądów w Toruniu, Ksiąg i akt gruntowych sądów w Nowym Mieście Lubawskim, Ksiąg i akt gruntowych, hipotecznych sądów w Golubiu-Dobrzyniu oraz Sądu Powiatowego w Nowym Mieście Lubawskim.

Następnym problemem badawczym chętnie podejmowanym przez dr. Ciechanowskiego są przykłady antropologizacji archiwistyki. Ten ciekawy i równocześnie charakterystyczny dla ośrodka toruńskiego obszar zainteresowań to niewątpliwie zasługa jego pierwszego opiekuna naukowego – prof. Waldemara Chorażyczewskiego, który od ponad dwóch dekad propaguje spojrzenie na dziedzinę archiwalną z perspektywy kulturowej. W tym zakresie Habilitant opublikował m.in. swoje refleksje o archiwum jako miejscu zapomnienia, czy też o spuściźnie archiwalnej rozumianej jako pragnienie nieśmiertelności jej twórcy. Także w tym nurcie badań, choć już z wyraźnymi odniesieniami do dorobku z zakresu socjologii, należy sytuować cztery artykuły dotyczące wpływu zjawiska makdonaldyzacji na funkcjonowanie archiwów, w których twórczo wykorzystał m.in. teorię Georga Ritzera – profesora socjologii Uniwersytetu Maryland – sformułowaną na początku lat

dziewięćdziesiątych XX wieku o przebiegu oraz skutkach postępującej biurokracji i racjonalizacji różnych dziedzin życia społecznego.

Ostatnim zagadnieniem badawczym wyraźnie zarysowanym w dorobku naukowym Habilitanta, zwłaszcza w ostatnich czasie, jest historia polityczna Torunia oraz regionu toruńskiego w okresie PRL. Na szczególną uwagę w tym względzie zasługuje udział dr. Ciechanowskiego w zespole autorskim odpowiedzialnym za przygotowanie monumentalnego czwartego tomu *Historii Torunia*, który ukazał się drukiem dzięki staraniom Towarzystwa Naukowego w Toruniu w 2020 r., pod redakcją naukową prof. Ryszarda Sudzińskiego. Habilitant na potrzeby wydawnictwa opracował w całości obszernie rozdziały poświęcone życiu politycznemu Torunia w latach 1945–1949 (rozdział III) i w latach 1950–1955 (rozdział XIV), a także (wspólnie z prof. Sudzińskim) rozdział o działalności Miejskiej Rady Narodowej od 1956 r. (rozdział XXIV) i rozdział (wspólnie z prof. Jarosławem Kłaczkiem) dotyczący kierowniczej roli Komitetu Miejskiego PZPR w życiu politycznym Torunia w latach 1956–1975 (rozdział XXV). Są to teksty napisane dobrym, komunikatywnym językiem, w których wyraźnie można dostrzec zdolność Habilitanta także do opracowywania syntez – ujęć całościowych pewnych zagadnień, wymagających bardzo dobrego rozeznania zwłaszcza w obszernej literaturze dotyczącej powojennej historii Torunia.

Na podkreślenie zasługują także różne formy współpracy naukowej podejmowane przez dr. Ciechanowskiego z innymi instytucjami i ośrodkami akademickimi, wśród których należy wymienić Archiwum Państwowe w Toruniu, Sąd Okręgowy w Toruniu, Towarzystwo Naukowe w Toruniu, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Uniwersytet Łódzki czy też Narodowe Archiwum Cyfrowe, gdzie na przykład w latach 2014–2016 był członkiem zespołu badawczego realizującego interdyscyplinarny i ogólnopolski projekt pt. „Zachowanie cyfrowego dziedzictwa archiwalnego”. Ponadto w 2022 r., dzięki grantowi przyznanemu przez Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, przeprowadził kwerendę biblioteczną w zasobie Polskiej Misji Historycznej, działającej przy Uniwersytecie Juliusza i Maksymiliana w Würzburgu. W tym samym roku – korzystając ze stypendium Fundacji z Brzezia Lanckorońskich – przeprowadził kwerendę w londyńskich The National Archives. Oba wyjazdy służyły zebraniu materiałów dotyczących zagadnienia racjonalizacji działalności archiwalnej na przykładzie implementacji zasady proveniencji w archiwach niemieckich i angielskich na przełomie XIX i XX wieku.

Podsumowując zarysowane powyżej główne obszary aktywności naukowej dr. Ciechanowskiego należy podkreślić nie tylko ich oryginalność, ale i duży potencjał badawczy.

Związany z nimi dorobek naukowy Habilitanta jest obfity, dobrze osadzony w materiałach źródłowych, różnorodny tematycznie, stopniowo umiędzynaradawiany, z wyraźnie zarysowanymi cechami badań interdyscyplinarnych z zakresu historii, archiwistyki i nauk społecznych. Co prawda nie jest jeszcze nazbyt obecny w obiegu naukowym, o czym może świadczyć niewielka wciąż liczba cytowań odnotowana w bazie Google Scholar (17 bez autocytowań na koniec 2023 r.), ale w tym wypadku należy pamiętać o wyjątkowo specjalistycznych kierunkach zainteresowań naukowych Habilitanta, stosunkowo krótkim okresie jego kariery akademickiej i długich – zwłaszcza w warunkach polskich – cyklach wydawniczych.

IV. Osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne oraz popularyzujące naukę

Habilitant może się pochwalić działalnością dydaktyczną na macierzystej uczelni od 2014 r., gdy rozpoczął studia doktoranckie. Na przestrzeni ostatniej dekady prowadził różnorodne zajęcia – laboratoria, ćwiczenia i wykłady – na kilku kierunkach studiów stacjonarnych. Były to archiwistyka i zarządzanie dokumentacją, architektura informacji, historia oraz wojskoznawstwo. Pracował dydaktycznie ze słuchaczami studiów podyplomowych z zakresu archiwistyki i zarządzania dokumentacją oraz uczestnikami studiów niestacjonarnych na kierunkach archiwistyka i zarządzanie dokumentacją oraz wojskoznawstwo. Ponadto pełnił funkcję promotora pomocniczego rozprawy doktorskiej mgr. Piotra Falkowskiego („Akta osobowe w II Rzeczypospolitej Polskiej na przykładzie Magistratu miasta Bydgoszczy”), obronionej na Wydziale Nauk Historycznych 21 listopada 2023 r.

Pozytywnie należy ocenić aktywność organizacyjną dr. Ciechanowskiego. Jego dużym sukcesem, dzielonym przynajmniej w połowie z prof. Chorążyczewskim, jest uruchomienie Zespołu Badań Egodokumentalnych, który powstał w Instytucie Historii i Archiwistyki UMK w ubiegłym roku dzięki współpracy z Wydziałem Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Łódzkiego. Inicjatywie tej dobrze przysłużyło się – także dzięki zaangażowaniu Habilitanta – zorganizowanie dwa lata wcześniej Seminarium Badań Egodokumentalnych oraz przygotowanie w 2022 r. ogólnopolskiej konferencji naukowej pt. „Egodokumenty – samoświadectwa – teksty autobiograficzne. Praktyka i teoria”. Był on również m.in. członkiem komitetów organizacyjnych i sekretarzem naukowym V (2015 r.), VIII (2021 r.) i IX (2023 r.) Toruńskich Konfrontacji Archiwalnych – niezwykle ważnej dla polskiego środowiska archiwalnego konferencji cyklicznej, gdzie niezmiennie od 2007 r.

podejmowane są zagadnienia z zakresu teorii i metodyki archiwalnej. Ciekawym doświadczeniem dla Habilitanta musiało być także zaangażowanie się w przygotowanie ubiegłorocznego Światowego Kongresu Kopernikańskiego. Podczas obrad olsztyńskich, odbywających się w czerwcu 2023 r., odpowiadał on za organizację i moderowanie panelu pt. „Mikołaj Kopernik jako archiwista, sekretarz i zarządca dóbr”, który odbył się w ramach sekcji biograficznej („Mikołaj Kopernik – życie i działalność”). Co istotne, aktywność organizacyjna dr. Ciechanowskiego nie ogranicza się jedynie do przestrzeni uniwersyteckiej. Wypada dodać, iż od kilku lat działa on w toruńskim oddziale Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, gdzie pełnił już m.in. funkcję sekretarza komisji rewizyjnej oddziału, przewodniczącego komisji rewizyjnej oddziału, a od 2023 r. jest jego skarbnikiem. W 2017 r. był delegatem na XV Krajowy Zjazd Delegatów Stowarzyszenia Archiwistów Polskich. Jest także członkiem Towarzystwa Miłośników Torunia (od 2014 r.) oraz Towarzystwa Naukowego w Toruniu (od 2018 r.).

Habilitant nie zaniedbał również działań popularyzujących naukę, choć biorąc pod uwagę jego zdolności organizacyjne i zdobytą wiedzę, powinien zwrócić większą uwagę na korzyści płynące ze współpracy z mediami (także regionalnymi), a zwłaszcza z popularnymi tytułami prasy historycznej. Angażował się za to w przygotowywanie oraz prowadzenie różnorodnych warsztatów i lekcji archiwalnych, prowadził publiczne wykłady, współtworzył wystawy archiwalne, organizował wydarzenia towarzyszące corocznym toruńskim Nocom Muzeów.

V. Konkluzja

Doktor Hadrian Ciechanowski, pomimo krótkiego stażu akademickiego, jest badaczem coraz lepiej rozpoznawalnym w środowisku naukowym historyków i archiwistów. Zawdzięcza to dużej determinacji w osiąganiu celów zawodowych, wyjątkowej pracowitości oraz ciekawemu tematycznie i wartościowemu poznawczo dorobkowi naukowemu. Jego monografia *The System of Public Registers in the Kingdom of Prussia and its Impact on the Development of Public Registers in Poland in the 20th and 21st Centuries*, przedstawiona jako główne osiągnięcie naukowe, jest pracą dojrzałą, przemyślaną, powstałą w wyniku solidnej kwerendy archiwalnej i bibliotecznej. Jest też, ze względu na interesujące podejście badawcze, pracą twórczą, która inspiruje do merytorycznej polemiki i dyskusji na temat kształtu oraz funkcji rejestrów publicznych, nie tylko w podstawowych kontekstach historycznym

i archiwalnym, ale też prawnym i informacyjnym. Stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny historia, zwłaszcza na jej styku z naukami społecznymi.

Mając na uwadze całościowo pozytywną ocenę dotychczasowych osiągnięć naukowych dr. Ciechanowskiego, zasługującą na wyróżnienie aktywność organizacyjną, a także jego dorobek dydaktyczny i popularyzatorski, stwierdzam, że spełnia on wymagania określone w art. 219 ust. 1 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r., poz. 1668 ze zm.) i powinien zostać dopuszczony do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia.

Jerry Boehmerk